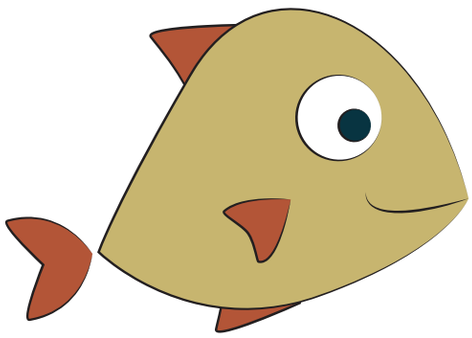
Margo Franssen

KLASSE-WERK

36 direct toepasbare lessen ter bevordering van het pedagogisch klimaat in de klas

Voor groep 6-7-8

Met werkbladen

PANTA RHEI
UITGEVERIJ

INHOUD

Inleiding 9

A) Opdrachten ten behoeve van het wederzijds begrip en versteviging van de onderlinge banden 13

Opdracht 1 : Kleur je klas 14
Opdracht 2 : Dit ben ik! 15
Opdracht 3 : Hoe gaat het met ons? 16
Opdracht 4 : Wat zit er in jouw rugzak? 18
Opdracht 5 : Complimentenspaarpot* 19
Opdracht 6 : Dat moet ik nou effe kwijt!* 20
Opdracht 7 : Pluspuntenposter 21
Opdracht 8 : Samen spelen 22
Opdracht 9 : Samen sterk* 24
Opdracht 10 : Jij verdient een prijs! 25
Opdracht 11 : Onze taal 26
Opdracht 12 : Spelletjeskermis 28

B) Opdrachten om het zelfinzicht en een positief zelfbeeld te bevorderen 29

Opdracht 13 : Emotiespiegel 30
Opdracht 14 : Muzikale tekening 32
Opdracht 15 : Mijn sleutelbos 33
Opdracht 16 : Van boos naar blij 34
Opdracht 17 : Zo sterk als … 36
Opdracht 18 : Bekijk het! 37
Opdracht 19 : Trosje trots 38
Opdracht 20 : Helpende handen* 40
Opdracht 21 : Ojee? Oké!! 41
Opdracht 22 : Talentententoonstelling* 42
Opdracht 23 : Super selfie 43
Opdracht 24 : Brief aan mezelf 44

C) Opdrachten om een veerkrachtige, positieve levensvisie en -houding te bevorderen 45

Opdracht 25 : Van deze mensen word ik blij 46
Opdracht 26 : Adempauze 47
Opdracht 27 : Jou wil ik bedanken 50
Opdracht 28 : Wie help ik vandaag? 51

Opdracht 29 : Het blije boek* 52
Opdracht 30 : De schatkist* 53
Opdracht 31 : Glimlachdag* 54
Opdracht 32 : Jou zet ik in het zonnetje 55
Opdracht 33 : Mooie gedachten planten* 56
Opdracht 34 : Burenuurtje* 57
Opdracht 35 : Graag gedaan! 58
Opdracht 36 : Vakantiesurprise 59

*Opdrachten die je in één les aanbiedt, maar die wel langer doorlopen.

DE WERKBLADEN

Werkblad bij opdracht 1 Kleur je klas 62
Werkblad bij opdracht 2 Dit ben ik! 63
Werkblad bij opdracht 3 Blad 1 Hoe gaat het met ons? 64
Werkblad bij opdracht 3 Blad 2 Hoe gaat het met ons? – Scoremeter 65
Werkblad bij opdracht 4 Mijn rugzak 66
Werkblad bij opdracht 5 Complimentenlijst 67
Werkblad bij opdracht 9 Blad 1 Samen sterk 68
Werkblad bij opdracht 9 Blad 2 Samen sterk scorekaart 69
Werkblad bij opdracht 10 Jij verdient een prijs! 70
Werkblad bij opdracht 11 Blad 1 Onze taal 71
Werkblad bij opdracht 11 Blad 2 Onze taal 72
Werkblad bij opdracht 13 Zo ziet mijn gevoel eruit 73
Werkblad bij opdracht 14 Tekenen op muziek 74
Werkblad bij opdracht 15 Mijn sleutelbos 75
Werkblad bij opdracht 16 Blad 1 Mijn boze monster 76
Werkblad bij opdracht 16 Blad 2 Mijn blije beest 77
Werkblad bij opdracht 17 Zo sterk als … 78
Werkblad bij opdracht 18 Bekijk het! 79
Werkblad bij opdracht 19 Zij zijn trots op mij 80
Werkblad bij opdracht 20 Mijn helpende hand 81
Werkblad bij opdracht 21 Blad 1 Ojee? Oké!! 82
Werkblad bij opdracht 21 Blad 2 Ojee? Oké!! 83
Werkblad bij opdracht 22 Talent van … 84
Werkblad bij opdracht 23 Super selfie! 85
Werkblad bij opdracht 24 Beste ik 86
Werkblad bij opdracht 25 Van deze mensen word ik blij! 87
Werkblad bij opdracht 27 Dankjewel! 88
Werkblad bij opdracht 28 Ik help je graag! 89
Werkblad bij opdracht 29 Regels voor het blije boek 90
Werkblad bij opdracht 30 Blad 1 De edelstenen 91
Werkblad bij opdracht 30 Blad 2 De edelstenen 92
Werkblad bij opdracht 30 Blad 3 De edelstenen 93
Werkblad bij opdracht 30 Blad 4 De edelstenen 94
Werkblad bij opdracht 32 Jou zet ik in het zonnetje! 95
Werkblad bij opdracht 35 Graag gedaan! 96

INLEIDING

Ervaringen van de schrijver

Ben jij leerkracht? Dan herken je dit vast:

Soms heb je zo'n schooljaar, dan loopt alles op rolletjes. Afgezien van wat kleine oneffenheden kun je fijn werken met je klas. De leerstof doorloop je samen met gemak, de groep groeit naar elkaar toe en voor je het weet, neem je met weemoed afscheid van elkaar aan het einde van het schooljaar. Je kijkt dan met een goed gevoel terug op een jaar van hard werken, veel groei en ontwikkeling, veel leuke momenten en een fijne sfeer. Je voelt je energiek, capabel en trots!

Soms heb je een schooljaar, waarin je minder overtuigd bent van je eigen kwaliteiten als leerkracht. Een jaar waarin er veel onderlinge conflicten zijn, de sfeer gespannen of onveilig is, kinderen elkaar het leven zuur maken, of elkaar juist totaal onverschillig laten. Soms zijn er dan duidelijk aanwijsbare factoren in het spel. Soms kun je er je vinger niet opleggen. Maar dat het niet prettig werkt, dat je er soms uitgeblust van raakt, is duidelijk.

Ik heb de afgelopen jaren mijn deel van beide soorten groepen gehad en alles wat daar tussenin zit! Omdat ik ervan overtuigd ben, dat een goed pedagogisch klimaat een absolute voorwaarde is voor een gunstige leeromgeving, heb ik daar altijd veel in geïnvesteerd.

Onder andere door met collega's te overleggen, met mijn leerlingen te praten, naar ouders te luisteren, veel te lezen en cursussen te volgen op dit gebied. In de loop der tijd, heb ik concrete activiteiten ontwikkeld om planmatig en gestructureerd te kunnen werken aan het pedagogisch klimaat in de groep.

Graag wil ik deze met je delen, omdat ik heb ervaren dat je op deze manier de sfeer en dynamiek van je klas aanzienlijk kunt verbeteren.

De sociaal emotionele vorming van een groep

Het belang van een goed pedagogisch klimaat in de klas wordt door iedereen onderschreven. Als er problemen zijn in een groep, gaat dat ten koste van de sfeer en ook de leerprestaties. Als leerkracht van een klas met de nodige kleine en grote problemen op sociaal pedagogisch vlak, zit je soms met je handen in het haar. Wat je ook probeert, soms bereik je niet wat je had gehoopt. Lesgeven is op deze manier lastiger en een stuk minder aangenaam.
Als een groep de diverse fasen van groepsontwikkeling (forming, storming, norming, performing en adjourning, Tuckman, 1977) adequaat heeft doorlopen – gebalanceerd en zonder grote verstoringen – dan ontstaat er over het algemeen een gezonde groepsdynamiek. Daarin worden kleine verschuivingen in vriendschappen, subgroepjes en hiërarchie op een bijna natuurlijke manier

opgevangen zonder dat de dynamiek wordt verstoord. Lesgeven aan zo'n groep is evengoed intensief, maar geeft wel voldoening en een succesgevoel vanwege de sociaal emotionele groei.

De werkdruk op didactisch gebied is echter vaak dusdanig groot (groepsplannen, individuele handelingsplannen, dossiervorming, vergaderingen, correctiewerk, enzovoort) dat investeren in planmatig werken op pedagogisch vlak niet altijd lukt. En nog afgezien van de werkruimte ontbreekt het soms bovendien aan praktische handvatten om dit te bereiken. De pedagogische aanpak krijgt menigmaal vorm via een (groeps)gesprek naar aanleiding van een conflict of voorval. Hoewel dat soort gesprekken enorm belangrijk is, is dat beslist niet genoeg. Het is tegenwoordig wenselijk en noodzakelijk om meer preventief aan de slag te gaan met de sociaal emotionele vorming en ondersteuning van een groep. Dit boek biedt daarvoor handreikingen die je als leerkracht op maat kunt toepassen in je eigen groep.

Inhoud en doelen

Klasse-werk bevat 36 opdrachten om het individuele kind alsmede de groep als geheel te versterken. Deze praktische opdrachten zijn gericht op leerlingen in de bovenbouw van het primair onderwijs (groep 6, 7, 8). Ze zijn ook te gebruiken voor jongere kinderen, maar dan wellicht met enkele aanpassingen.

Dit boek is geschreven met de volgende doelen voor ogen:

- Kinderen meer inzicht bieden in hun eigen gevoelswereld, ook in relatie tot anderen.
- Het bevorderen van een realistisch en positief zelfbeeld.
- Het versterken van de groepsbanden.
- Het versterken van de sociale vaardigheden en daarmee het verbeteren van de onderlinge communicatie.
- Het creëren van een positief en veilig sociaal emotioneel klimaat.
- Het ondersteunen bij en voorbereiden op de sociaal maatschappelijke rol in de samenleving.

Er is een driedeling gemaakt in de volgende aandachtsgebieden:

A) *Opdrachten ten behoeve van het wederzijds begrip en versteviging van de onderlinge banden.*
   Deze opdrachten zijn vooral geschikt om aan het begin van een nieuw schooljaar te doen. Ook ondersteunen ze bij het (tussentijds) veranderen van de groepssamenstelling.

B) *Opdrachten om het zelfinzicht en een positief zelfbeeld te bevorderen.*
   Kinderen die lekker in hun vel zitten, hebben over het algemeen geen drang om storend of negatief gedrag te vertonen. Zij zorgen bovendien vaak voor een positieve resonantie in een groep.

C) *Opdrachten om een veerkrachtige, positieve levensvisie en -houding te bevorderen.*
   Afgezien van de vaardigheid om als gevolg van een gezond en optimistisch zelfbeeld een positieve bijdrage te leveren aan de groep, hebben kinderen nog meer sociaal emotionele bagage nodig. De individualisering en verharding van de maatschappij vraagt om sterke,

veerkrachtige persoonlijkheden. Vandaar dat de opdrachten bij dit onderdeel wat meer naar buiten zijn gericht.

Uiteraard overlappen de aandachtsgebieden elkaar, maar er worden wel verschillende accenten gelegd.

De opdrachten kunnen in elke wenselijke volgorde worden uitgevoerd, bij voorkeur aansluitend op de 'sociaal emotionele actualiteit' in de klas:

- Als je de onderlinge banden wilt versterken, of het aantal conflicten voortvloeiend uit persoonlijke verschillen wilt voorkomen dan wel verminderen, kies je vooral opdrachten uit deel A. Ook zijn deze lessen geschikt als (hernieuwde) kennismaking.
- Merk je dat leerlingen vooral op het gedrag van anderen zijn gericht en moeilijk op zichzelf reflecteren. Dan kunnen de lessen uit deel B behulpzaam zijn. Ook kun je hiermee kinderen ondersteunen die een wat vertekend of laag zelfbeeld hebben. De fortuinlijke kinderen met een rooskleurig zelfbeeld versterken het effect van deze lessen als je ze de gelegenheid biedt hun deskundigheid te delen.
- De lessen uit het C-deel zijn geschikt om kinderen te helpen hun horizon te verbreden en hun persoonlijkheid te verdiepen. Hierdoor kunnen ze zich gemakkelijker verbinden met hun omgeving. Dat is belangrijk bij het opgroeien tot een evenwichtige volwassene. Ook kan het helpen bij het conformeren aan nieuwe situaties (zoals bijvoorbeeld de overstap naar het middelbaar onderwijs) met behoud van de eigen identiteit.

De duur van de activiteiten verschilt hier en daar en is bovendien afhankelijk van de inbreng van de kinderen en de situatie in de groep. Ook het rooster en je (dag)planning spelen hier een rol. Over het algemeen kun je de lessen aanbieden in een klein half uur, met de aantekening dat sommige lessen langer doorlopen. Je kunt ook kiezen voor een zo kort mogelijke inleiding en zelfstandige verwerking (en reflectie!) gedurende de week(taak). Dan is het wel aan te raden de les nog centraal af te ronden en de opbrengsten te benoemen.

Praktische en theoretische verantwoording

De lessen in *Klasse-werk* bevatten diverse elementen van technieken, stromingen, wetenschappen en bewegingen die in de loop der jaren hun nut hebben bewezen op het gebied van persoonlijke ontwikkeling. Daaronder vallen yoga, mindfulness, Brain Gym, meditatie, eutonie, muziektherapie, kleurenleer, dramatherapie, speltherapie en Neuro Linguïstisch Programmeren (NLP). Ook heeft het project een gedegen theoretische basis. De lessen zijn namelijk mede gebaseerd op een uitgebreide studie van wetenschappelijke literatuur op het gebied van onder andere (ortho)pedagogiek, pedagogisch klassenmanagement en algemene ontwikkelingspsychologie.

Niet in de laatste plaats, is een en ander uiteindelijk mede gevormd door de honderden leerlingen uit mijn dagelijkse onderwijspraktijk.

Creëren van een gunstig klimaat

Voor een optimaal effect van de lessen, wordt hierna een aantal factoren opgesomd, die een rol spelen bij het creëren van een gunstig pedagogisch klimaat. Dit zijn geen harde voorwaarden die nodig zijn om de lessen met succes te doorlopen. Wel zijn het handreikingen, aandachtspunten en overwegingen die het verloop ervan veraangenamen en positief beïnvloeden. Iedereen is vrij, die aspecten te accentueren die het gemakkelijkst zijn te verwezenlijken of die het best aansluiten bij de kinderen en de eigen persoonlijkheid. Ook is een en ander afhankelijk van de actuele sfeer in de groep en de omstandigheden van dat moment.

In willekeurige volgorde:

- Hou altijd als uitgangspunt dat er geen 'goed' of 'fout' is. Alle inbreng van leerlingen wordt gewaardeerd. Uiteraard worden er wel grenzen gesteld, gerelateerd aan algemene gedrags- en fatsoensnormen.
- Geef aan, dat kinderen de mogelijkheid hebben om te passen. Meedoen en -praten is voor sommigen lastig en hoeft niet altijd. Actief luisteren natuurlijk wel!
- Kies een activiteit waar je je op dat moment zelf ook goed bij voelt. Als je als leerkracht niet achter een oefening staat, kun je niet van een kind verwachten dat het betrokken is.
- Geef kinderen de gelegenheid hun eigen tempo te bepalen.
- Bereid een activiteit goed voor en zorg dat eventuele materialen binnen handbereik liggen.
- Verwacht liever inspanning dan resultaat. Het laatste zal sowieso per kind verschillend zijn.

Ga voor goud!

Ik hoop dat de opdrachten in dit boek je inspireren bij het vormgeven van het pedagogisch klimaat in je eigen klas. Kijk wat bij jezelf past en wat geschikt is voor je groep, want dat kan per jaar verschillend zijn. Wat vooral belangrijk is in je begeleiding van de lessen, is je eigen authenticiteit. Wees eerlijk, naar jezelf en de klas. Toon oprechte belangstelling voor de inbreng van leerlingen. Spreek af en toe je persoonlijke gedachten uit. Wees betrokken, dan zijn de kinderen dat ook. Klinken de aandachtspunten en doelen in deze inleiding erg ambitieus en veelbelovend? Dat zijn ze ook! Maar voor een betrokken leerkracht mag dat een (bijna) dagelijks streven zijn, toch? Als het gaat om het pedagogisch klimaat, ga je voor goud!

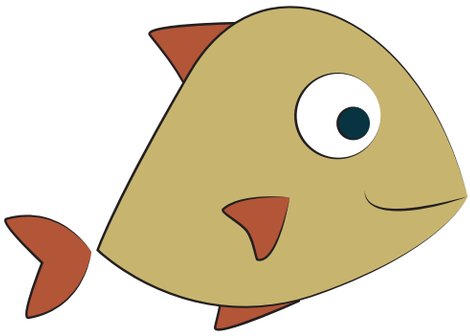
Veel plezier en succes!

Hartelijke groet,

Margo Franssen

A

OPDRACHTEN TEN BEHOEVE VAN HET WEDERZIJDS BEGRIP EN VERSTEVIGING VAN DE ONDERLINGE BANDEN

Deze opdrachten zijn vooral geschikt om aan het begin van een nieuw schooljaar te doen.
Ook ondersteunen ze bij het (tussentijds) veranderen van de groepssamenstelling.

Als je de onderlinge banden wilt versterken, of het aantal conflicten voortvloeiend uit persoonlijke verschillen wilt voorkomen dan wel verminderen, kies je vooral opdrachten uit deel A.
Ook zijn deze lessen geschikt als (hernieuwde) kennismaking.

OPDRACHT 1 KLEUR JE KLAS

DOEL:
Verkennen van en aandacht besteden aan onderlinge overeenkomsten en verschillen binnen de groep.

BENODIGDHEDEN:

- Een kopie van het werkblad 'Kleur je klas' voor elke leerling (pag. 62).
- Kleurpotloden en/of stiften.

VERLOOP VAN DE ACTIVITEIT:

Mogelijke aspecten om te bespreken met betrekking tot het doel van deze les:

- *Ze zeggen wel eens: 'Ieder mens is uniek'. Wat maakt een mens uniek?*
- *Zijn er verschillen tussen wat iemand kan (capaciteiten) en hoe iemand is (karaktereigenschappen)?*
- *Kun je karaktereigenschappen noemen die in deze klas voorkomen?*
- *Hoe kunnen mensen met verschillende karaktereigenschappen iets van elkaar leren? Hoe kunnen ze elkaar helpen?*
- *Verschillende karaktereigenschappen maken onze klas tot een bont geheel. We gaan eens kijken hoe kleurrijk onze klas is en gaan een klassenportret maken.*

Dan gaan de leerlingen aan de slag. Ze krijgen allemaal het werkblad 'Kleur je klas' met de volgende instructie:
Je gaat de smileys inkleuren met de kleuren van de karaktereigenschappen die je in onze klas terugziet. Je mag er geen namen bij schrijven.

Het is leuk om te zien, dat de meeste portretten dezelfde kleuren zullen hebben.

Hang het eindresultaat op in de klas!

OPDRACHT 2 DIT BEN IK!

DOEL:
Verkennen van en aandacht besteden aan ieders eigen persoonlijkheid. Door te ontdekken en te bespreken hoe verschillend iedereen is en welke kwaliteiten iedereen heeft, komt er vaak meer begrip voor elkaar. Ook kunnen kinderen op deze manier zich leren focussen op hun eigen en elkaars talenten en sterke kanten.

BENODIGDHEDEN:

- Een kopie van het werkblad 'Dit ben ik!' voor elke leerling (pag. 63).
- Schrijfmateriaal.

VERLOOP VAN DE ACTIVITEIT:

Mogelijke aspecten om te bespreken met betrekking tot het doel van deze les:

- *Wat vind jij goede kwaliteiten?*
  Wat vind je minder aangename karaktereigenschappen (aandachtspunten om aan te werken)?
- *Hoe zou je jezelf omschrijven (in vijf woorden)?*
- *Hoe denk je dat anderen jou zullen omschrijven?*
- *Wat is het verschil tussen jezelf ergens goed in vinden en jezelf ergens beter in vinden dan een ander?*

Dan gaan de leerlingen aan de slag. Ze krijgen allemaal het werkblad 'Dit ben ik'. Ze tekenen met mooie letters hun naam in het kader en vullen het blad met positieve eigenschappen en dingen die ze goed kunnen.
Je kunt de leerlingen ook één of twee goede voornemens (aandachtspunten waar ze aan willen werken) laten noteren.

De ronde kaders kunnen worden gebruikt om een persoonlijk kracht- of gelukssymbool in te tekenen.

Geef de werkbladen een mooi plekje in de klas.